

11.04.24р. 14гр. укр. мова

Доброго дня! Тема уроку. Оцінювальні жанри. Похвала. Осуд.

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

Оцінювальні жанри — похвала, осуд, рецензія, характеристика — формують ціннісне ставлення людини до світу, у якому вона живе, а також до себе в цьому світі.

Поради щодо створення оцінювальних жанрів:

- прагніть до об'єктивності;
- оперуйте переконливими аргументами;
- не відходьте в змісті висловлювання від тези;
- у будь-якому оцінювальному висловлюванні шукайте позитив навіть тоді, коли рецензована робота відверто слабка;
- уникайте у своїх формулюваннях гнівної тональності.

***Похвала* — оцінювальний жанр, завдання якого — стимулювати людину, оцінити її роботу, докладені зусилля, талант тощо.**

Похвала має бути дозованою, конкретною, виваженою, не надто емоційною. Адже є люди, у яких від похвали виростають крила, і вони будь-що намагаються в майбутньому виправдати похвалу, довести, що вона була дана не авансом, заслужено. А є такі, хто після похвали згортає крила й спочиває на лаврах. Тож важливо бути тонким психологом, коли вдається до такого оцінювального жанру, як похвала.

***Осуд* — оцінювальний жанр, мета якого — висловити негативне оцінне ставлення мовця до адресата, висловити свою реакцію на невідповідність об'єкта оцінки певним нормам.** Для висловлення осуду вживають оцінну лексику негативно-емоційного забарвлення. Вираження осуду може бути прямим і непрямим. Мета — висловити несхвальне ставлення та/або вплинути на співрозмовника, викликати в нього почуття провини, змінити його поведінку. Той, хто висловлює осуд, має заслужити це право своїми людськими та/або професійними якостями. Осуд благотворно впливає на адресата лише тоді, якщо його висловлює авторитетна людина.

Похвала й осуд – однотипні жанри, що у структурі мають такі складники: об'єкт, предмет оцінювання; оцінне ставлення (позитивне чи негативне); підстави для оцінки; класифікація оцінки. Ці компоненти мають у похвалі й осудові різне наповнення (змістове і словесне), зумовлене комунікативною полярністю висловлювання.

Під *осудом* розуміємо жанр мовлення, у якому мовець висловлює негативну оцінку вчинку (ознак, рис тощо), розраховуючи викликати його несприйняття негативну емоційну реакцію.

Похвалу розглядають як жанр мовлення, у якому висловлюють позитивну оцінку вчинку (поведінки, рис характеру, стилю життя, манер, мовлення тощо) адресата, розраховуючи викликати його позитивну емоційну реакцію.

Похвала передбачає також оцінювання знань, умінь людини. Щоб одержати похвалу, потрібно щось відповідне зробити, проявити себе з позитивної сторони. З історії риторики відомо також, що давні ритори практикували складання похвали не лише людям, але й речам, явищам, окремим рисам, подіям. Наприклад, осені, лінощам, школі, красномовству.

За комунікативною ціллю близьким до похвали є комплімент, адже в основу обох покладено позитивне оцінювання. Для похвали позитивна оцінка «є основною ціллю, а для комплімента – способом повідомити про добрі почуття, добре ставлення». Похвалу ще називають «оцінюванням досягнень».

В оцінювальному висловленні мовець має спиратися не лише на власну суб'єктивну думку, але й на загальноприйняті уявлення про те, що таке добре й що таке *погано*.

Усі вчинки поділять на дві групи: 1) які оцінюють однозначно, оскільки оцінку співвідносять із нормами суспільства; 2) які можна оцінювати по-різному, залежно від суб'єктивного до них ставлення, оскільки вони прямо не співвідносяться з нормами.

Варто привертати увагу до висловлень, у яких оцінюють поведінку, риси, дії чи ін. осіб, що не беруть участі у спілкуванні. Якщо ця людина – член вашого колективу, то варто знати, що не можна давати негативну оцінку вчинкові людини, якщо вона відсутня. Це поганий тон.

Під час читання книг зосереджуємося на поведінці героїв, учимося аналізувати вчинки героїв і давати їм оцінку. У спілкуванні з учнями доцільно використовувати формулювання норми поведінки як осуд: «Негарно бути жадним», «Не треба телефонною розмовою привертати до себе увагу в

громадському транспорті», «Не годиться гарній людині так поводитися», «Така поведінка заслуговує осуду».

Такі висловлення дещо пом'якшують осуд, у них є ознаки заборони й імперативу. Бувають ситуації, коли автор не може чи не хоче відкрито заявити про свої комунікативні наміри і висловити прямо оцінку, особливо негативну. Згідно з принципами ввічливості, радять інколи вдаватися до непрямого висловлення свої думки (оцінки), використовуючи іронію, запитання тощо: «Вам не сподобалося?» – «Мені здається, що цю пісню потрібно співати по-іншому». «Мабуть, у мене дещо зависокі очікування», «У нас, очевидно, смаки різняться» (відповідь не відповідає запитанню).

Називають різні мотиви похвали:

- 1) привернення до себе уваги, намагання сподобатися, показати своє ставлення;
- 2) вдячність за послугу;
- 3) бажання одержати щось у відповідь;
- 4) нейтралізування комунікативних невдач;
- 5) бажання покращити стосунки;
- 6) намагання підтримувати контакт з людиною тощо.

Щоб похвала не набула ознак лестощів, варто бути щирими у своїх намірах, правильно обирати предмет похвали. Наприклад, якщо людина втомлена, виснажена чи перебуває під впливом життєвої невдачі, потрясіння, не варто говорити про те, який у неї неперевершений вигляд.

Системному впровадженню жанрів сприятиме, по-перше, засвоєння ознак МЖ на окремих уроках (згідно з програмою); 2) активізація МЖ на інших уроках залученням їх через завдання до текстів.

Роботу з жанрами проводимо за таким алгоритмом:

- 1) ознайомлення із МЖ;
- 2) обґрунтування важливості;
- 3) виявлення зразків у текстах художніх творів, у фразеологізмах;
- 4) збагачення активного словника відповідною лексикою;
- 5) аналіз ситуацій, у яких конкретний МЖ важливий;
- 6) написання й виголошення тесту МЖ;

7) удосконалення й аналіз текстів та ін.

Практична частина

Виконайте такі вправи та завдання:

1. Прочитайте слова, випишіть ті, що містять оцінку. З якою комунікативною метою їх доцільно вживати? Чи всі вони сприяють гармонізації стосунків?

Слівце, хуторець, хлопчєня, жовтодзьоб, дівчєськє; сїромаха; грамотїй, розумник, неотєса, невіглас; бїдолашний, одчайдух, заповзятєць, збитошний, телєпєнь, бурмило, вертїй, лїнюх, грєчкосїй, телєпєнь, дрїмайло, харцїз, коверзуха, сукєнка, щєбетушка, носодєр, дурїсвїт, грошєлюб, крутїй, бєзчєсник, нудїсвїт, мєрзєтє, мєрзєпакєсник, букєтик, телєпєнь, сушїголова, шкїродравєць, шарлатан, збитошний, злєстївєць; нєвїстєчка.

2. Укладїть і запишіть словник уживаних лексичних одиниць для жанру осуду.

3. Прочитайте рєчєннє. Якї з них мїстять елєменти оцїнюваннє? Чим вони вираженї?

1. Прикра дощєва й холєдна осїнь почалєся вжє з перших чисєл верєснєя . 2. Поряд з ним сїдїла старєзна, висєхла, згорблєна бєбуся, убранє в сїро-чорнї лахи, замотанє в обшєрпану хустку. 3. Нєспєдївано нєвїдь-звїдки, мєвбї виткавєся з повїтрєя, вискєчїв вєлїкїй псїськє. 4. Справє вїд Луки сїдїв акуратнїй дїдок з нєвєлїчкєю клїновїдною борїдкєю, лагїднїми і трєхи печальнїми блєкїтнїми очїма, щє позїрєли на всїх з-за окулярїв у тонкїй позєлочєнїй опрєвї. 5. Тєрзанє, нєгїднїку, — почув Лука жїночїй голєс, якїй свєрїв пєса їз вдавєною сувєрїстєю (С. Андруховїч).

4. Прочитайте урївки творїв В. Лїса. Щє з прочитанєго вєртє осуду, а щє – похвалї? Чєму?

1. Стєра бєбуся, у якїй по зморшкєватєму облїччєу тєкли слєзї, прєстяглє руку і сказєла:

– Лєудєнькї, прєдєйтє хоч пївхлїбїнї. Я вжє п'ятїй дєнь рїскї в ротї нє малє.

Лєудї з хлїбєм завєгалєся. Однє, другє жїнкє, за нїми хлєпєць поспїшно покїнулї подвїр'єя. І тут молєдє жїнкє прєстягнулє їй своєу хлїбїну.

– Вїзьмїть. Мї якєсь обїдємєся... (за В. Лїсєм).

2. А найогїднїше вїкорїстаннєя Інтєрнєту длєя пошїрєннєя суїцїд нїх їдєї і порєд тє систєми вплїву на крїхкї юнї душї, щє прїзводїть до трагєдїї. А щє

десятки методів розповсюдження компромату...Іще шантаж, і огидні коментарі навіть стосовно щойно померлих людей (В. Лис).

5. Прочитайте фразеологізми. Поясніть значення їх. Які з них містять оцінку?

1. Господиня: три городи одна диня. 2. Гречана каша сама себе хвалить. 3. Задер носа – і кочергою не дістанеш. 4. Забули воли, як телятами були. 5. Не дивись високо – запорошиш око. 6. Любується сам собою, як чорт писанкою. 7. Торохтить Солоха, як діжка з горохом. 8. Багато диму – мало тепла. 9. Ти б, метелику, не дуже пишався: сам учора гусінню був.

6. Прочитайте текст. Назвіть критерії оцінювання. Яким людям симпатизувала героїня? Що є критерієм симпатії до людей у вас?

Марія згадувала, що виросла на казках про Попелюшку, Морозка та інших, де наполегливість, турбота, працелюбність обов'язково мали винагородитися, а добро – перемогти. Тому симпатизувала більше таким самим, як вона, – молодим і завзятим, з гарячим серцем і невтомними, роботящими руками. Вона з неймовірним теплом ставилася до сміттяря, що вивозив з їхнього будинку сміття, до сажотруса, що приходив прочистити димохід, до всіх тих людей, що двічі на день розвозили морозиво або хліб, пошту або воду. Ці люди дуже подобались Марії, навіть більше – тут вона любила їх, як не могла ще любити родину, у якій працювала. Для неї своєю скромністю ці звичайні простодушні робітники часом наближались до святості й таємничої божественності (Є. Сенік).

7. Прочитайте тексти. Проаналізуйте оцінні судження. Висловіть своє ставлення до прочитаного.

I. Я ріс у родині, де, незважаючи на східну ментальність, було цілком прийнятно говорити про почуття. Ті, що чинили інакше, видавалися мені боягузами. Під натиском юнацького максималізму я не приймав мовчання як мудрість, смирення, дбайливе ставлення. Боягуз – і годі! Я почав зневажати ту частину свого класу, що не підтримала протест. Тоді ж в одній із книжок я вичитав фразу, яка зміцнила мої переконання, що недомовленість – трагічна. «Єдине, про що варто говорити, – наші почуття. Усі інші мудрування – дурниця. Що в почуттях – те і на словах» (Е. Сафарлі).

II. А балет – одне з найпрекрасніших мистецтв, тож значить – і найжорстокіших. Це сфера, у якій ти ніколи не отримаєш другого шансу. Скажімо, письменники чи художники можуть усе життя протринькувати свій талант, а потім раптом із появою сивини отримати магічний імпульс – і написати шедевр. А в балеті якщо ти не розкрився до 12-14 років, то більше ніколи не засяєш на сцені. Не кажучи вже про те, що гени можуть зіграти злий

жарт, спотворивши тіло грубою кісткою чи зайвою вагою. У великому балеті можуть бути лише колібрі – повітряні, невагомі, прекрасні. Про свою долю балерини дізнаються ще дітьми: хтось довіку танцюватиме десь на задньому плані, а одна на мільйон має шанс стати прямою (А. Любка).

Домашнє завдання

Виконайте тестові завдання «Практична риторика». Режим доступу: <https://vseosvita.ua/test/start/mjz872> (автор Плужник Юлія).